

Буряк прибирають з листям, коли коренеплід досягне діаметру 2-5 см. Основне збирання проводять восени до збирання моркви. Підкопуються коренеплоди бурякозбирачами, а на грядках — вибирають вручну, складають у купи, обрізають бадилля, очищають від землі, сортують, пакують у тару і вивозять з поля. За ГОСТом коренеплоди столового буряку повинні бути свіжими, цілими, без тріщин, неушкодженими, з соковитою темно-червоною м'якоттю, діаметром 5-14 см, з довжиною черешків не більше 2 см. Таким чином, столовий буряк — одна з найпоширеніших і невибагливих овочевих культур, вирощуваних практично в будь-яких ґрунтово-кліматичних умовах.

Єдине, що необхідно враховувати при вирощуванні столового буряку, так це кислотність ґрунту і глибина залягання ґрунтових вод: кислі ґрунти і близьке залягання ґрунтових вод непридатні для столового буряку. Хороші попередники під буряк — це представники сімейства пасльонові, гарбузові, лілейні. У той же час повторні посіви буряків по буряках неприпустимі, оскільки це призводить до накопичення хвороб і шкідників. Догляд за посівами столового буряку зводиться до неодноразового проріджування, обприскування пестицидами проти шкідників і хвороб, обробки ґрунту для боротьби з бур'янами. Посів столового буряку проводять пізніше, ніж моркви, а збирання, навпаки, раніше, оскільки буряк відрізняється меншою морозостійкістю, ніж морква. Столовий буряк широко застосовується в дієтичному харчуванні: для страждаючих захворюваннями нирок, печінки, кишечника, гіпертонією, атеросклерозом і т.д. Вживають коренеплоди буряка у вигляді салатів, борщів, соку, квасу. Нестандартні коренеплоди буряка і бадилля використовуються на корм худобі.

БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РІДКІСНИХ ВИДІВ РОСЛИН ОКОЛИЦЬ С. ПОЛУЗІР'Я (НОВОСАНЖАРСЬКИЙ РАЙОН ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ)

Шапаренко І.Є.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Охорона та збереження генофонду рідкісних і зникаючих видів рослин стала однією із пріоритетних проблем сучасності. Велике занепокоєння викликає стрімке перетворення рослинного світу внаслідок антропогенного впливу, зокрема навколо населених пунктів, що призводить до зникнення природних екосистем і заміни їх новими — порушеними, трансформованими та флористично збідненими. Важливе значення для розуміння причин рідкісності та вразливості видів флори, обмеженості їх поширення має комплексне вивчення біологічних та еколого-ценотичних особливостей з метою розробки подальших заходів для їхньої охорони.

Метою нашого дослідження було встановлення біоекологічних особливостей рідкісних видів рослин в околицях села Полузир'я Новосанжарського району Полтавської області.

Село Полузир'я розташоване в долині одноіменної річки, правій притоки р. Ворскла. В адміністративному відношенні цей населений пункт включає в себе (без чітких меж): с. Полузир'я, с. Дмитренки та с. Бондури. В геоморфологічному плані — займає низинну рівнину. Північні, південні та східні околиці лежать на пологих схилах, західні — представлені при-

бережними луками. В фітосозологічному аспекті цінність цього об'єкту визначає наявність різноманітних природних комплексів — в околицях села збереглися лучно-степові, лучні, болотні, прибережно-водні та водні екосистеми [3].

В основу роботи покладені матеріали польових досліджень, проведених нами протягом 2011-2015 р. Видовий склад та детальну характеристику місцезростань рідкісних рослин висвітлено в наших попередніх публікаціях [3].

У результаті оригінальних флоросозологічних досліджень в околицях села Полузир'я нами виявлено 18 рідкісних видів рослин. Серед них: 3 види занесено до Європейського Червоного списку (2011) (далі позначено ***), 6 — до Червоної книги України (**), 10 — до регіонального списку (*).

Для встановлення біоекологічних особливостей рідкісні види досліджуваного регіону проаналізовано за такими показниками: еколого-ценотична приуроченість, життєва форма К. Раункієра, тип надземних і підземних пагонів та 4 едафічними факторами (**таблиця**). Екологічний аналіз здійснено із застосуванням уніфікованих фітоіндикаційних шкал Я. П. Дідуха [1, 2, 4]. Назви видів рослин подано за «Vascular plants...» [5].

У результаті проведеного дослідження нами встановлено, що за еколого-ценотичною приуроченістю серед рідкісних рослин досліджуваного регіону переважають лучностепові види — 7, степові — 5, лісові та водні — по 2 та один болотний вид.

Згідно класифікації життєвих форм К. Раункієра раритетна складова регіону досліджень представлена геофітами — 8 видів, гемікриптофітами — 6, хамефітів та гідатофітів — по 2 види. Рідкісні рослини за типами надземних пагонів (напіврозеткові, безрозеткові та розеткові) представлені однаковою кількістю видів — по 6. За типами підземних пагонів переважають короткокореневищні види — 6, менша кількість (по 3) — види із каудексами та цибулинами, довгокореневищних та бульбоцибулинних — по 2 та одним видом представлені рослини із бульбокореневищем та без кореневищної структури.

Одним із найважливіших екологічних факторів, який визначає розподіл рослинних угруповань у просторі, ґрунтотворні процеси, характер функціонування екосистем, біогеохімічні реакції і цикли конкретних елементів є характер зволоженості екоотопів [2]. Згідно проведеного аналізу рідкісні види за відношенням до водного режиму ґрунтів розподілено за чотирма екогрупами. Першу позицію обіймають субмезофіти із 8 видами у своєму складі. Група мезофітів представлена 4 видами, які об'єднують раритети лісових, лучностепових та лучних екосистем. Субксерофіти та гідрофіти мають у своєму складі по 3 рідкісних види.

Згідно розподілу рідкісних видів за відношенням до загального сольового режиму ґрунту рідкісні види досліджуваного регіону представлені переважно сімїевтрофами — 12 видів, евтрофів — 5, мезотрофів — 1 вид.

Аналіз розподілу рідкісних видів за відношенням до вмісту карбонатів у ґрунті засвідчив, що найбільша кількість (10) раритетів представлена гемікарбонатофілами — рослинами, що ростуть на ґрунтах збагачених карбонатами. Дещо меншою участю (5 видів) відрізняються представники раритетного компоненту, які формують групу акарбонатофілів, гемікарбонатофоби представлені 2 видами, гемікарбонатофоби — одним видом.

Біоекологічна характеристика рідкісних видів рослин околиць с. Ползуір'я

№ п/п	Вид	Ценоз	Життєва форма	Типи пагонів		Екогрупа / едафічні фактори			
				надземних	підземних	вологість ґрунту	засоленість ґрунту	вміст карбонатів у ґрунті	вміст азоту у ґрунті
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	*** (***) <i>Adonis vernalis</i> L.	Лст	Гк	Нр	Кк	субксерофіт	семіевтроф	гемікарбонагофіл	гемінітрофіл
2	* <i>Anthemis tinctoria</i> L.	Ст	Гк	Нр	Кк	субмезофіт	евтроф	гемікарбонагофіл	гемінітрофіл
3	* <i>Aster bessarabicus</i> Bernh. ex Rehb.	Ст	Хф	Бр	Кк	субмезофіт	семіевтроф	гемікарбонагофіл	гемінітрофіл
4	* <i>Astragalus corniculatus</i> Bieb.	Ст	Хф	Бр	Кд	субмезофіт	евтроф	гемікарбонагофіл	гемінітрофіл
5	** <i>Astragalus dasyanthus</i> Pall.	Лст	Гк	Бр	Кд	субмезофіт	евтроф	гемікарбонагофіл	гемінітрофіл
6	* <i>Azulemma canescens</i> (Waldst. et Kit.) Griseb. et Schenk	Ст	Гк	Бр	Кд	субмезофіт	семіевтроф	гемікарбонагофіл	гемінітрофіл
7	** <i>Vibocodium versicolor</i> (Ker Gawl.) Spreng.	Лст	Гф	Нр	Блщ	мезофіт	семіевтроф	акарбонагофіл	гемінітрофіл
8	* <i>Convallaria majalis</i> L.	Л	Гф	Р	Дк	мезофіт	мезотроф	акарбонагофіл	нітрофіл
9	** <i>Crocus reticulatus</i> Steven ex Adams	Лст	Гф	Р	Блщ	субмезофіт	семіевтроф	акарбонагофіл	гемінітрофіл
10	* <i>Hyacinthella leucophaea</i> (K. Koch) Schur	Лст	Гф	Р	Цб	субксерофіт	семіевтроф	гемікарбонагофіл	гемінітрофіл

Продовження таблиці

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	<i>*Inula helenium</i> L.	Лч	Гк	Бр	Кк	мезофіт	семієвтроф	гемікарбонатоб	нітрофіл
12	<i>*Melica transsilvanica</i> Schur	Ст	Гф	Нр	Кк	субмезофіт	семієвтроф	гемікарбонатofil	гемінітрофіл
13	<i>*Muscari neglectum</i> Guss. ex Ten.	Лст	Гф	Р	Цб	субмезофіт	евтроф	гемікарбонатofil	гемінітрофіл
14	<i>***Nipharia lutea</i> (L.) Smith	Вд	Гд	Р	Дк	гідрофіт	семієвтроф	гемікарбонатоб	гемінітрофіл
15	<i>**Orchis palustris</i> Jacq.	Лч, Бл	Гф	Нр	Блк	гідрофіт	семієвтроф	акарбонатofil	гемінітрофіл
16	<i>*Scilla siberica</i> Haw.	Л	Гф	Р	Цб	мезофіт	семієвтроф	акарбонатofil	нітрофіл
17	<i>**Stipa capillata</i> L.	Лст	Гк	Нр	Кк	субксерофіт	евтроф	гемікарбонатofil	гемінітрофіл
18	<i>***Urticularia vulgaris</i> L.	Вд	Гд	Бр	Бкс	гідрофіт	семієвтроф	карбонатоб	нітрофіл

Умовні позначення: Лст – лучностеповий, Ст – степовий, Лч – лучний, Бл – болотний, Л – лісовий, Вд – водний вид, Гк – гемікриптофіт, Гф – геофіт, Хф – хамафіт, Гд – гідатофіт, Бр – безрозетковий, Р – розетковий, Нр – напіврозетковий, Кк – короткочореневий, Дк – довгочореневий, Бкс – без кореневої структури, Кд – каудекс, Блк – бульбочореневий, Бл – бульбоцибулина, Цб – цибулина.

За відношенням до вмісту засвоюваних форм азоту в ґрунті рідкісні види розподілено на дві екогрупи. Найбільшою кількістю (14 видів) відзначаються гемінітрофіли — рослини, що ростуть на відносно бідних щодо мінерального азоту ґрунтах. Нітрофіли, які віддають перевагу відносно багатим на мінеральний азот ґрунтам представлені 4 видами.

Отже, переважна більшість рідкісних видів рослин досліджуваного регіону за своїми біоекологічними властивостями є типовими елементами зональних типів рослинності — лучних степів. Для них оптимальними є субмезофітні, семіевтрофні, гемікарбонатofilьні та гемінітрофілні умови зростання.

Література

1. Дідух Я. П. Екофлора України / Я. П. Дідух, П. Г. Плюта, В. В. Протопопова. — К. : Фітосоціоцентр, 2000. — Т. 1. — 284 с.
2. Дідух Я. П. Фітоіндикація екологічних факторів / Я. П. Дідух, П. Г. Плюта. — К. : Наукова думка, 1994. — 280 с.
3. Шапаренко І. Є. Рідкісні види рослин околиць с. Полузир'я Новосанжарського району Полтавської області / І. Є. Шапаренко // Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України : мат. Всеукр. наук.-практ. конф. — Полтава : Аструя, 2012. — С. 101–103.
4. Didukh Ya. P. The Ecological Scales for the Species of Ukrainian Flora and Their Use in Synphytoindication / Ya. P. Didukh. — Kyiv : Phytosociocentre, 2011. — 176 p.
5. Mosyakin S. L. Vascular Plants of Ukraine. A Nomenclatural Checklist / S. L. Mosyakin, M. M. Fedoronchuk. — Kiev : 1999. — 345 p.

РІДКІСНІ ВИДИ РАННЬОВЕСНЯНОЇ ФЛОРИ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ „СИНЕВИР”

*Шимоня Т.М., Михалюк І.М.
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка*

Національний природний парк (НПП) „Синевир” — це провідна природоохоронна науково-дослідна установа, що займається охороною, збереженням і вивченням унікального куточку Карпат — верхів'я Терезької долини Закарпаття. НПП „Синевир” розташований в північно-східній частині Міжгірського р-ну Закарпатської обл., створено з метою збереження, відтворення і ошадливого використання природних ресурсів, комплексів та об'єктів, які мають особливу наукову та естетичну цінність у межах різних висотних поясів південно-західних макросхилів Горган. [1, 4].

Дослідження флори проводилось з використанням загальноботанічних методів, для визначення видів користувались визначником [2]. Для встановлення статусу рідкісних видів — Червоною книгою України [3].

За результатами наших досліджень, проведених упродовж вегетаційного періоду в 2016 році, встановлено, що ранньовесняна флора НПП налічує 15 видів (15,3 % від загальної кількості видів НПП), які належать до 15 родів, 9 родин, 9 порядків, 2 класів та 1 відділу (*Magnoliophyta*).

За кількістю видів провідне місце займає родина *Brassicaceae*, яка налічує 3 види (20 % від кількості ранньовесняних видів). По 2 види